

Вихідні дані: Рускуліс Л. Принципи навчання в методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 7 (71). С. 125-134.

С. 125

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ В МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті охарактеризовано специфічні принципи навчання в підготовці майбутнього вчителя української мови; на основі використання теоретичних, історико-логічного й обсерваційного методів обґрунтовано сутність поняття «принцип навчання»; з'ясовано, що принципи є своєрідними вихідними постулатами діяльності викладача, виступаючи вихідною точкою взаємодії суб'єкта й об'єкта навчання, становлячи єдину систему; проаналізовано групи принципів: загальнодидактичні й лінгводидактичні; запропоновано специфічні принципи навчання; доведено, що реалізація запропонованої системи принципів допомагає організувати навчальний процес, обрати оптимальні методи, прийоми, засоби і форми навчання; накреслено перспективні шляхи реалізації запропонованої системи.

Ключові слова принцип навчання, загальнодидактичні, лінгводидактичні, специфічні принципи навчання, лінгвістична компетентність, методична система.

РЕЗЮМЕ

Лилия Рускулис. Принципы обучения в методической системе подготовки будущего учителя украинского языка

Аннотация. В статье охарактеризованы специфические принципы обучения в подготовке будущего учителя украинского языка; на основе использования теоретических, историко-логического и обсервационного методов обосновано сущность понятия «принцип обучения»; выяснено, что принципы являются своеобразными исходными постулатами деятельности преподавателя, выступая исходной точкой взаимодействия субъекта и объекта обучения, составляя единую систему; проанализированы группы принципов: общедидактические и лингводидактические; предложено специфические принципы обучения; доказано, что реализация предлагаемой системы принципов помогает организовать учебный процесс, выбрать оптимальные методы, приемы, средства и формы обучения; намечены перспективные пути реализации предложенной системы.

Ключевые слова: принцип обучения, общедидактические, лингводидактические, специфические принципы обучения, лингвистическая компетентность, методическая система.

SUMMARY

Lilya Ruskulis. *Specific principles of education in the methodical system of preparation of the future ukrainian language teacher.*

Summary. The principles of education in the methodical system of preparation of the future Ukrainian language teacher are described in the article.

On the basis of the usage of theoretical, observational historical and logical methods, the essence of the concept of «a principle of education» in pedagogy and linguodidactics is substantiated (the logical category; the instrumental expression of the pedagogical concept; the fundamental ideas that define the content, forms and methods of educational work; the initial positions on which the content of education is based, application of methods and techniques, construction of the system of exercises, etc.).

It is found out that the principles are original initial postulates of teacher's activities as they are a starting point of the interaction between the subject and the object of education, and they form a unified system.

Such groups of principles as general-didactic (scientificity, continuity and perspective, systematicity and consistency, connecting theory with practice, visibility, independence and activity, strength of knowledge acquisition, etc.), and linguodidactic (the principle of levels' language interconnection, the principle of historicism in the study of the language; functional and communicative orientation in language education; the principle of priority of the usage of a didactic material for the study of artistic texts, mainly classical; the principle of the professional orientation of the educational material) are analyzed.

The specific principles, which provided the basis for the creation of the methodical system for the formation of the future Ukrainian language teachers' linguistic competence in classes on linguistic disciplines, are proposed: the principle of interconnection in the study of linguistic disciplines (realized through the mastering of disciplines in interdisciplinary, intra-subject connections), the principle of operation with linguistic terminology (implemented through the deep and conscious operation of the terms that is evidence of understanding of the mastered learning material), the principle of comparative analysis of linguistic units (a primary school – a secondary school – a higher school) is implemented in classes from the modern Ukrainian literary language in order to prepare the future Ukrainian language teachers for practical work in a school), the principle of the systematic application of ICTs (its system implementation provides high-speed transmission of educational information through electronic media; organization of educational space, which is based on an effective exchange of information between a teacher and a student and among students; creation of the latest information products).

It is proved that the implementation of the proposed system of principles helps to organize the educational process, to choose the best methods, techniques, means and forms of education. The perspective ways of implementing the proposed system of principles are represented.

Keywords: a principle of education, general-didactic, linguodidactic, specific principles of education, linguistic competence, a methodical system.

Постановка проблеми. У процесі проектування ефективної методичної системи формування лінгвістичних компетентностей майбутнього вчителя української мови з мовознавчих дисциплін необхідним постає питання вибору *принципів навчання*, які в наукових розвідках учених розглядаються по-різному.

С. 126

В нашому розумінні, принципи – це своєрідні вихідні постулати діяльності викладача (вибір методів, прийомів, засобів і форм навчання), які виступають вихідною точкою взаємодії суб'єкта й об'єкта навчання. У своїй сукупності вони становлять єдину систему, складові якої взаємопов'язані, постійно взаємодоповнюються, а реалізація одного принципу тісно пов'язана з іншими. Принципи визначені змістом вищої освіти, втілені в навчальні плани (відповідно в навчальні та робочі програми, навчально-методичні комплекси дисциплін) і лежать в основі методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови.

Аналіз актуальних досліджень. Наукове обґрунтування загальнодидактичних принципів знаходимо в працях А. Дістервега, Я. Коменського, Г. Песталоцці, К. Ушинського, вітчизняних дидактів В. Онищука, І. Підласого, а також у дослідженнях А. Алексюка, С. Вітвицької, М. Євтух, А. Кузьмінського, І. Лернера, В. Онищука, О. Савченко, М. Скаткіна, А. Хуторського та ін. Особливої ваги в питанні підготовки кваліфікованих учителів-філологів мають праці таких лінгводидактів: О. Біляєва, М. Вашуленка, О. Горошкіної, Т. Донченко, В. Дороз, І. Дроздової, С. Карамана, О. Копусь, О. Кучеренко, І. Кучерук, Л. Мамчур, А. Нікітіної, М. Пентилюк, К. Плиско, Л. Скуратівського, М. Сорокіна, О. Текучова, І. Хом'яка, С. Чавдарова та ін.

Мета статті. Проаналізувати існуючі в педагогіці й лінгводидактиці принципи навчання з'ясувати власне методичні й специфічні принципи навчання української мови в процесі підготовки майбутнього вчителя української мови.

Методи дослідження: теоретичні, історико-логічний та обсерваційний.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні спираємося на існуючу в сучасній педагогічній і методичній науці класифікацію принципів навчання, які умовно діляться на дві групи: загальнодидактичні, що мають відношення до всіх дисциплін, які засвоюються студентами й «визначають змістові основи навчання і впливають із закономірностей ефективного навчання» [14, 27], й лінгводидактичні, тобто «основні вихідні положення теорії та практики навчання української мови, на яких базується цільовий, змістовий, діяльнісний та результативний компоненти освіти» [13, 105].

Аналіз наукової літератури дозволив нам виділити ті **загальнодидактичні принципи навчання**, що визначають вихідні положення та концептуальні основи вибудовування методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови на заняттях із мовознавчих дисциплін: науковості, наступності та перспективності, систематичності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, наочності, самостійності та активності, міцності засвоєння знань та ін.

С. 127

Чільне місце серед загальнодидактичних принципів навчання відводимо принципу *науковості*, який забезпечує ознайомлення студентів із науково обґрунтованою інформацією, в основі якої – достовірність лінгвістичних фактів і їх відповідність, як зазначає М. Вашуленко «існуючим у лінгвістичній науці поглядам на правильне розкриття суті мовних явищ та їх ознак» [2, 20]. Відповідно до цього принципу формування лінгвістичної компетентності з мовознавчих дисциплін відбувається системно: майбутні вчителі української мови знайомляться з історичними основами мовознавчої теорії та інноваціями,

засвоюють специфічну термінологію й тлумачать її, вчаться аналізувати й об'єктивно оцінювати наукові факти в перспекції їх розвитку, корегують самостійно здобуті знання в процесі проведення дослідницької діяльності.

Принцип *систематичності навчання*, що «можна розглядати, певною мірою, як похідний від принципу науковості, оскільки кожна наука має свою систему і послідовність викладу в навчальному процесі» [8, 479]. Поділяємо думку М. Сорокіна про те, що засвоєння нових знань повинно вибудовуватися «в точно визначеному порядку, щоб система проявлялася не тільки зовні, а й створювалася у свідомості учнів» [16, 98]. В основі цього принципу лежить безперервний перехід від одного мовного рівня до іншого, забезпечення логічних зв'язків між ними й послідовності етапів засвоєння знань; дотримання чіткого розподілу навчального матеріалу на логічно завершені частини (теми); системний аналіз та синтез теоретичного матеріалу з окресленням найбільш важливих понять та визначення нового матеріалу в структурі інформаційного обсягу дисципліни.

Серед загальнодидактичних особливе місце посідає принцип *наступності й перспективності*. М. Пентилюк вважає, що він орієнтує «на використання набутих раніше (опорних) знань і навичок під час навчання мови на всіх етапах мовної освіти, встановлення зв'язку нового матеріалу з попереднім і підготовку до сприймання окремих тем курсу, орієнтацію учнів на перспективу навчання мови в наступних етапах мовної освіти» [10, 51]. Нам імпонують дослідження С. Карамана, який звертає увагу на врахуванні спіралевидного принципу, що передбачає «поступове розширення і поглиблення теоретичних відомостей, вироблення практичних умінь і навичок, по-перше, від класу до класу, по-друге, з переходом від середніх класів до старших» [5, 64]. На провідну роль принципу наступності та перспективності у процесі навчання української мови наголошує Л. Мамчур, з'ясовуючи, що «у результаті дії принципів перспективності та наступності у всьому цілісному навчально-виховному процесі вивчення української мови маємо загальну систему неперервної мовної освіти» [9, 163]. Урахування принципу відбувається в процесі вивчення нового матеріалу з опорою на раніше здобуті знання з поступовим ускладненням мовознавчої теорії й

взаємозв'язком між її складовими на основі внутрісистемних, міжсистемних та міжпредметних зв'язків, забезпечить процес повторення, узагальнення й систематизацію матеріалу з теми, розділу, дисципліни.

Формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови ґрунтується на принципі *зв'язку теорії з практикою*, оскільки «будь-яке теоретичне визначення перевіряється практикою, й істинність його встановлюється тільки тоді, коли вибудована на ньому практика виправдовує себе» [3, 86]. На роль аналізованого принципу вказує О. Біляєв, наголошуючи, що «знання однієї лише теорії ще не забезпечує належного розвитку учнів, достатньої грамотності і культури їхнього мовлення» [1, 25]. Отже, принцип зв'язку теорії з практикою вимагає підтвердження теоретичних основ лінгвістичних дисциплін, передбачених інформаційним обсягом, прикладами з реального життя. Він яскраво демонструє стрімкий розвиток науки в руслі практичних потреб особистості через систему творчих, евристичних, проблемно-пошукових і дослідницьких вправ.

Принцип *самостійності й активності суб'єкта в навчанні* в практиці підготовки студента ВНЗ реалізується через потреби й прагнення здобувача вищої освіти самостійно завоювати лінгвістичну теорію, оскільки розвиток сучасної освіти зумовлює вироблення «стійких умінь самостійно здобувати знання в процесі індивідуального творчого пошуку, здатності самовдосконалюватися й самореалізовуватися» [11, 9]. Основне завдання викладача в цьому процесі – добір і впровадження відповідних методів, прийомів, засобів і форм навчання.

Високий рівень формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови на заняттях із мовознавчих дисциплін досягається за умови врахування *принципу міцності засвоєння знань*, який «вимагає, щоб знання, уміння, навички, світоглядна та інші ідеї були осмислені, добре засвоєні й тривалий час трималися в пам'яті» [15, 199]. Вихідною його позицією є усвідомлене й усебічне засвоєння мовознавчої теорії, встановлення

внутрішніх, міжрівневих і міжпредметних зв'язків та їх взаємопроникність і взаємозалежність, що досягається глибиною викладу викладачем та самостійним студіюванням навчального матеріалу; з'ясуванням логічних відношень між засвоєним і невідомим; виділенням стрижневих понять і їх трактування з позиції конкретної дисципліни.

Особливого й інноваційного значення в час інформатизації суспільства набуває принцип *наочності в навчанні*, оскільки, як зауважує І. Кучеренко, «наочність має особливу форму реалізації, адже не тільки додаткові дидактичні засоби (натуральні, зображувальні, схематичні, аудіовізуальні) є її проявом, а й саме образне мовлення... виступає дієвим засобом наочності» [7, 63.]. У процесі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови принцип має широкі можливості: це і як традиційні засоби – схеми, таблиці, алгоритми), так і інноваційні – аудіозаписи, медіатексти, відеофільми тощо.

С. 129

Виділені й проаналізовані основні загальнодидактичні принципи навчання (науковості, наступності та перспективності, систематичності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, наочності, самостійності та активності, міцності засвоєння знань, забезпечення конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів України на світовому ринку праці) стали ефективними в процесі розробки методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови під час засвоєння мовознавчих дисциплін.

Поряд із загальнодидактичними принципами відбувається розробка принципів фахових методик, зокрема методики навчання української мови, оскільки «виявлення власне методичних принципів і їх сутності необхідне насамперед тому, що вони істотно впливають на зміст процесу навчання української мови, його форми й інші категорії» [4, 2].

До *методичних принципів*, що лягли в основу розробки методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови на

заняттях із мовознавчих дисциплін, нами виокремлено: принцип взаємозв'язку рівнів мови; принцип історизму у вивченні мови; функційно-комунікативна спрямованість у навчанні мови; принцип пріоритетного використання як дидактичного матеріалу до заняття художніх текстів, переважно класичних; принцип професійного спрямування навчального матеріалу.

Принцип взаємозв'язку рівнів мови. «Мова є системою: вона складається з множини одиниць (фонеми, морфеми, слова, речення), які організовані за певними правилами» [6, 64–65]. Усі мовні одиниці строго упорядковані між собою стійкими відношеннями й утворюють внутрішню єдність на фонологічному, морфологічному, лексико-семантичному, синтаксичному та текстовому рівнях. Успішне оволодіння мовою на визначених рівнях, засвоєння постулатів їх взаємодії та взаємозалежності формує лінгвістичну компетентність майбутнього вчителя української мови з мовознавчих дисциплін.

На думку Н. Юрійчук, на розширення знань «про історію духовного життя нашого народу, цікаві відомості з історії мови, історичної граматики, розвитку лінгвістики та ін.» [17, 10] спрямований *принцип історизму*. Так, на заняттях із сучасної української літературної мови, історії мови та історичної граматики студенти на академічному рівні мають змогу прослідити та проаналізувати історію функціонування окремих пластів лексики на певному історичному етапі, охарактеризувати їхню семантику; звернути увагу на особливості морфологічної та синтаксичної будови мови тощо.

Одним із найбільш ефективних і пріоритетних на сучасному етапі розвитку лінгводидактики по праву вважається *принцип функційно-комунікативної спрямованості* в навчанні мови.

С. 130

Його основи закладено Л. Паламар, яка доводить, що «комунікативна спрямованість передбачає функціональне розташування та подання матеріалу, який відображає роль мови у реальному спілкуванні; комплексний розвиток всіх

видів мовленнєвої діяльності» [12, 36]. Практика показує, що аналізований принцип передбачає розкриття функцій мовних одиниць, правильність і доречність їх використання в залежності від завдань й умов комунікації, закономірності їх функціонування в різних стилях мовлення. Безумовно, функційно-комунікативний принцип вимагає послідовного й систематичного розкриття комунікативних функцій лінгвістичних явищ, що засвоюються в процесі навчання; створення необхідних сприятливих умов для спілкування; залучення студентів до продуктивної мовленнєвої діяльності в усному й писемному мовленні; упровадження інноваційних методів і прийомів навчання, які б наближали процес мовлення до реального життя.

Реалізація функційно-комунікативного принципу неможлива без урахування *принципу взаємозв'язку у вивченні всіх стилів української мови*, що, як наголошує М. Пентилюк, забезпечить засвоєння мовного матеріалу в «нерозривному зв'язку з ознайомленням сфери використання, ступеня поширення, специфічними ознаками усіх стилів української мови з метою виявлення спільних і відмінних для них ознак» [10, 37–38]. Отже, відповідно до цього принципу студент повинен усвідомити й зрозуміти роль і призначення мовних одиниць, специфіку їх використання, контекстуальну обумовленість на основі опрацювання текстів різних стилів.

Слушною є думка М. Пентилюк про урахування *принципу професійного спрямування навчального матеріалу*, який визначає тісний зв'язок навчання мови й мовлення з майбутньою професійною діяльністю вчителя української мови [13, 212]. Його вихідні положення лежать в основі навчальних планів для філологічних спеціальностей і передбачені інформаційним обсягом мовознавчих дисциплін.

На нашу думку, проаналізовані принципи навчання вимагають доповнення відповідно до розробленої й запропонованої нами методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови з мовознавчих дисциплін:

- *принцип взаємозв'язку у вивченні лінгвістичних дисциплін,*

- *принцип оперування лінгвістичною термінологією,*
- *принцип компаративного аналізу мовних одиниць,*
- *принцип системного впровадження ІКТ-технологій.*

Принцип взаємозв'язку у вивченні лінгвістичних дисциплін реалізується через засвоєння дисциплін у міжпредметних, внутріпредметних зв'язках. Так, засвоєння сучасної української літературної мови повинно базуватися на відомостях із історії мови, української діалектології, загального мовознавства, стилістики української мови тощо. Урахування теоретичних положень кожної з дисциплін забезпечить високоякісну підготовку майбутнього фахівця.

С. 131

Принцип оперування лінгвістичною термінологією є елементом успішної підготовки майбутнього вчителя української мови, оскільки професійно компетентний фахівець повинен знати мову фаху, який він отримує, глибоко й усвідомлено оперувати термінами, що є свідченням розуміння засвоєного навчального матеріалу. Цілеспрямоване засвоєння й збагачення активного термінологічного апарату майбутнього фахівця планується й проводиться в тісній співпраці з усіма викладачами, які читають мовознавчі дисципліни.

Принцип компаративного аналізу мовних одиниць (початкова школа – основна школа – вища школа) реалізується на заняттях із сучасної української літературної мови з метою підготувати майбутнього вчителя української мови до практичної роботи в школі. Задля цього пропонується здійснювати глибокий аналіз чинних програм із визначених предметів та окреслених етапів, діючих підручників, навчально-методичних посібників і рекомендацій.

Принцип системного впровадження ІКТ-технологій у навчальну й наукову діяльність уважаємо на сучасному етапі є беззаперечно важливим, оскільки його реалізація забезпечить швидкісне передавання навчальної інформації за допомогою електронних носіїв; організацію освітнього простору, в основі якого – ефективний обмін інформацією між викладачем і студентом й між студентами;

створення новітньої інформаційної продукції: презентації, комп'ютерні програми, електронні книги, словники тощо; запровадження системи перевірки та контролю досягнень студентів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, в основі створеної методичної системи формування лінгвістичної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя української мови під час вивчення мовознавчих дисциплін лежать загальнодидактичні, власне методичні та специфічні принципи навчання. Реалізація запропонованої системи принципів допомагає організувати навчальний процес, обрати оптимальні методи, прийоми, засоби та форми навчання. У ході дослідження нами виділено специфічні принципи: взаємозв'язку у вивченні дисциплін лінгвістичного циклу; оперування лінгвістичною термінологією; компаративного аналізу мовних одиниць; системного впровадження ІКТ-технологій. У перспективі планується розробка специфічних методів навчання на основі запропонованих специфічних принципів навчання української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляєв О. Сучасний урок української мови : навч.-метод. посібник / Олександр Михайлович Біляєв. – К. : Радянська школа, 1981. – 176 с.
2. Вашуленко М. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / Микола Самійлович Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова / Лев Семенович Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
4. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови // Українська мова і література в школі / Тамара Донченко. – № 2. – 2004. – С. 2–4.
5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / Караман Станіслав Олександрович. – К. : Ленвіт, 2000. – 272с.
6. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. – 2-ге вид., стер. / Ю. О. Карпенко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 336 с. (Серія «Альма-матер»).
7. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в середній школі : монографія / Ірина Кучеренко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 410 с.
8. Максименко С. Д., Євтух М. Б., Цехмістер Я. В., Лазуренко О. О. Психологія та педагогіка. Підручник / Максименко Сергій Дмитрович, Євтух Микола

- Борисович, Цехмістер Ярослав Володимирович, Лазуренко Олена Олексіївна. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 584 с.
9. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія / Л. І. Мамчур. – Умань : Видавець «Сочінський», 2012. – 449 с.
 10. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін. – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.
 11. Нагрибельна І. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови: [монографія]. / Нагрибельна Інна Анатоліївна. – Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. – 310 с.
 12. Паламар Л. М. Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості: Автореферат дис... д-ра пед. наук. – К., 1997. – 45 с.
 13. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / Пентилюк Марія Іванівна. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.
 14. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови : навчальний посібник / К. М. Плиско. – Х. : Основа, 1995. – 240 с.
 15. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк / Пентилюк Марія Іванівна, Горошкіна олена Миколаївна, Мордовцева Наталія Валеріївна, Нікітіна Алла Василівна, Попова Людмила Олександрівна. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
 16. Сорокин Н. Дидактика : учебное пособие / Н. А. Сорокин. – М. : Просвещение, 1974 с.
 17. Юрійчук Н. До проблеми навчання материнської мови через призму ноосферної освіти / Наталія Яремчук // Українська мова і література в школі. – № 2. – 2004. – С. 9-11.

REFERENCES

1. Biliaiev O. Suchasnyi urok ukrainskoi movy : navch.-metod. posibnyk / Oleksandr Mykhailovych Biliaiev. – K. : Radianska shkola, 1981. – 176 s.
2. Vashulenko M. Ukrainska mova i movlennia v pochatkovii shkoli : metod. posib. / Mykola Samiilovych Vashulenko. – K. : Osvita, 2006. – 268 s.
3. Vyhotskyi L. S. Pedagogicheskaia psikhologhiia / Pod red. V. V. Davydova / Lev Semenovych Vyhotskyi. – M. : Pedagogika, 1991. – 480 s.
4. Donchenko T. Vlasne metodychni pryntsyipy navchannia ukrainskoi movy // Ukrainska mova i literatura v shkoli / Tamara Donchenko. – № 2. – 2004. – S. 2-4.
5. Karaman S. O. Metodyka navchannia ukrainskoi movy v himnazii: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh zakladiv osvity / Karaman Stanislav Oleksandrovych. – K. : Lenvit, 2000. – 272s.
6. Karpenko Yu. O. Vstup do movoznavstva : pidruchnyk. – 2-he vyd., ster. / Yu. O. Karpenko. – K. : VTs «Akademiia», 2009. – 336 s. (Seriiia «Alma-mater»).
7. Kucherenko I. Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi movy v serednii shkoli : monohrafiia / Iryna Kucherenko. – Uman : FOP Zhovtyi O. O., 2014. – 410 s.

8. Maksymenko S. D., Yevtukh M. B., Tsekhmister Ya. V., Lazurenko O. O. Psykholohiia ta pedahohika. Pidruchnyk / Maksymenko Serhii Dmytrovych, Yevtukh Mykola Borysovych, Tsekhmister Yaroslav Volodymyrovych, Lazurenko Olena Oleksiivna. – K. : Vydavnychy Dim «Slovo», 2012. – 584 s.
9. Mamchur L. I. Perspektyvnist i nastupnist u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly: monohrafiia / L. I. Mamchur. – Uman : Vydavets «Sochinskyi», 2012. – 449 s.
10. Metodyka navchannia ukraïnskoi movy v serednikh osvitynykh zakladakh / Kolektyv avtoriv za redaktsiieiu M. I. Pentyliuk: M. I. Pentyliuk, S. O. Karaman, O. V. Karaman ta in. – K. : Lenvit, 2004. – 400 s.
11. Nahrybelna I. Samostiina robota v systemi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do navchannia ukraïnskoi movy: [monohrafiia]. / Nahrybelna Inna Anatoliivna. – Kherson : TOV «VKF «STAR» LTD», 2016. – 310 s.
12. Palamar L.M. Funktsionalno-komunikatyvnyi pryntsyp formuvannia movnoi osobystosti: Avtoreferat dys... d-ra ped. nauk. – K., 1997. – 45 s.
13. Pentyliuk M.I. Aktualni problemy suchasnoi lnhvodydaktyky : zbirnyk statei / Pentyliuk Mariia Ivanivna. – K. : Lenvit, 2011. – 256 s.
14. Plysko K. M. Pryntsypy, metody i formy navchannia ukraïnskoi movy : navchalnyi posibnyk / K. M. Plysko. – Kh. : Osnova, 1995. – 240 s.
15. Slovnyk-dovidnyk z ukraïnskoi lnhvodydakty : navch. posib. / Kol. avtoriv za red. M. I. Pentyliuk / Pentyliuk Mariia Ivanivna, Horoshkina olena Mykolaivna, Mordovtseva Nataliia Valeriivna, Nikitina Alla Vasylivna, Popova Liudmyla Oleksandrivna. – K. : Lenvit, 2015. – 320 s.
16. Sorokyn N. Dydaktyka : uchebnoe posobye / N. A. Sorokyn. – M. : Prosveshchenye, 1974 s.
17. Iuriichuk N. Do problemy navchannia materynskoi movy cherez pryzmu noosfernoi osvity / Nataliia Yaremchuk // Ukraïnska mova i literatura v shkoli. – № 2. – 2004. – S. 9-11.

ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES

1. Паламар, Л.М. (1997). *Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості* (автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02). Київ. (Palamar, L. M. (1997). *The functional-communicative principle of the formation of a linguistic personality* (the author's thesis... Doctor of Sciences: 13.00.02). Kiev).

КНИГИ/ TEXTBOOKS

1. Біляєв, О. М. (1981). *Сучасний урок української мови*. К.: Радянська школа (Biliaiev, O. M. (1981). *The modern Ukrainian language lesson*. K.: Soviet School).
2. Вашуленко, М. С. (2006). *Українська мова і мовлення в початковій школі*. К.: Освіта. (Vashulenko, M. S. (2006). *The Ukrainian language and speech at the elementary school*. K.: Education).
3. Выготский, Л. С. (1991). *Педагогическая психология*. М.: Педагогика. (Vygotskyi, L. S. (1991). *Pedagogical psychology*. M.: Pedagogy).
4. Караман, С. О. (2000). *Методика навчання української мови в гімназії*. К.: Ленвіт. (Karaman, S.O. (2000). *The methodology of the Ukrainian language teaching in the gymnasium*. K.: Lenvit).
5. Карпенко, Ю. О. (2009). *Вступ до мовознавства*. К.: ВЦ «Академія». (Karpenko, Yu.O. (2009). *Introduction to linguistics*. K.: Publishing Center «Academy»).
6. Кучеренко, І. (2014). *Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в середній школі*. Умань: ФОП Жовтий О.О.) (Kucherenko, I. (2014). *Theoretical and methodological principles of the modern Ukrainian lesson in secondary school*: Uman: Individual Entrepreneur Zhovtyi O. O.).
7. Максименко, С. Д., Євтух, М. Б., Цехмістер, Я. В., Лазуренко, О. О. (2012). *Психологія та педагогіка*. К.: Видавничий Дім «Слово». (Maksymenko, S. D., Yevtukh, M. B., Tsekhmister, Ya. V., Lazurenko, O. O. (2012). *Psychology and pedagogy*. K.: Word's Publishing House).
8. Мамчур, Л. І. (2012). *Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи*. Умань: Видавець «Сочінський». (Mamchur, L.I. (2012). *Perspectives and continuity in the formation of communicative competence of primary school students*. Uman: Publisher «Sochinskyi».)
9. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*, (2004). К.: Ленвіт. (*The methodology of the Ukrainian language teaching in secondary schools*, (2004). K.: Lenvit).
10. Нагрибельна, І. А. (2016). *Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови*. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД». (Nahrybelna, I. A. (2016). *Independent work in the system of preparation of future elementary school teachers for the Ukrainian language learning*. Kherson: Limited Liability Company «VKF«STAR» LTD»).

11. Пентилюк, М. І. (2011). *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики*. К.: Ленвіт. (Pentilyuk, M.I. (2011). *Actual problems of modern linguodidactics*. K.: Lenvit).
12. Плиско, К. М. (1995). *Принципи, методи і форми навчання української мови*. Х.: Основа. (Plisko, K. M. (1995). *Principles, methods and forms of teaching the Ukrainian language*. Kh.: Basis).
13. Словник-довідник з української лінгводидактики, (2015). К.: Ленвіт. (*The Reference Guide of Ukrainian Linguistics*, (2015). K.: Lenvit).
14. Сорокин, Н. (1974). *Дидактика*. М.: Просвещение. (Sorokin, N. (1974). *Didactics*. M.: Enlightenment).

СТАТТИ/ ARTICLES

1. Донченко, Т. (2004). Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*, 2, С. 2-4. (Donchenko, T. (2004). *Peculiarly methodical principles of teaching the Ukrainian language. Ukrainian language and literature at school*, 2, pp. 2-4).
Юрійчук, Н. (2004). До проблеми навчання материнської мови через призму ноосферної освіти. *Українська мова і література в школі*, 2, С. 9-11. (Yuriichuk, N. (2004). *The problem of learning the mother tongue through the prism of noosphere education. Ukrainian language and literature at school*, 2, pp. 9-11).